

Kitap tiryakilerini yakından tanıyalım...

Kalabalıkların pek de umurunda olmayan, kapitalist tüketim ve yaşayış biçiminin hızlı akışı içerisinde dikkatleri çekmeyen, bâzı hâllerde kahraman ve model şahsiyet, bâzı hâllerde ise başkasına zararı olmayan, fakat kitaba müptelâlıklarından dolayı bir çeşit mistik hasta sayılan bu insanları yakından tanımak veya hayat hikâyelerini okumak lâzım geldiğine inanıyorum. Bunların kitap sevdaları, geniş kitlelerce sözüm ona imrenilen, dünyalık zevkimizi tatmin eden futbolcu, sahne sanatçıları vb. tiplerden daha fazla alâka duyulacak ve yerine göre hürmet edilecek meşguliyetlerdir. Kitap tiryakilerini, sabun köpüğü gibi akıp giden ve bir kalıcılığı olmayan bu taife ile mukayeseden edep duyarım Kitap tiryakilerinden birkaç prototipi okuduğumuzda bu yalnız ve alkışsız insanlar belki de herkesin övgüsüne mazhar olacaktır.

Kitap Tiryakilerinden Portreler

Kitap Delileri: “Kitap toplama arzuları dur durak bilmeyen tiplerdir. Kitabı okumak için almazlar; seyretmek, üzerinde yatıp uyumak, okşamak için edinirler.” Bunların kitaptan ilim, fikir ve yorum çıkaracak kadar seviye ve gayretleri yoktur. Kitapla yan yana, aynı odada bir arkadaş, bir eş gibi bulunmaktan dolayı mutluluk duyarlar. Bu tiplere “kitapperest” diyenler de var. Kitaba olan aşklarından dolayı bunlara daha makul ve saygılı yaklaşanlar, “mecanin-i kütüp” yâni kitap mecnûnları unvanı ile taltif ederler. Yahya Ayaşlı’nın (Türk Yurdu, Ağustos 1999) câmiadan birisi olarak anlattıklarının ana fikri şöyle: Kitabı hataları ve sevaplarıyla severler. Sadece biblo gibi gösterişli kitaplardan değil, eskimiş, sararıp solmuş, sayfaları lekelenmiş, geçmiş zamanın izlerini taşıyan kitaplardan bile tat ve zevk alırlar. Görmeden, dokunmadan, kokusunu hissetmeden kitap almayı sevmezler. Onlarda kitap aşkı en son safhada olup âdeta bir hastalığa dönüşmüştür. Geceleri gündüzleri kitaptır. Onun adını söylerler, onun sohbetini yaparlar, sadece o, hep o konuşulsun isterler. Dahası, kitap delileri yahut mecnunlarının kimseye ödünç kitap vermedikleri, kitaplarından fotokopi dahi aldırmadıkları söylenir. Kitap delisinden ödünç kitap isteyen birisi kitabı alamayınca öfkelenmiş ve “inşallah terekenden alırım” demiştir. Hattâ bu tipler kütüphanelere girmedikleri gibi, bunu zül sayarlar. Kitapların bizzat kendilerinde olması gerektiğine inanır ve rakipsiz olmayı isterler. Bir kitabın nüshasının kendi elinde olması bir kitap delisinin en büyük övünç ve mutluluk kaynağıdır. Ve başkalarının kitaplarını asla okumazlar. Öyle ki, kucağında yaşadığımız toplum bazı halleriyle kitaba düşkün insanları ‘kitapdelisi’ olarak tavsif etmiştir.

Kitapgizler: Bunlar “kitabı kilit altında tutmaktan” bir sanat eseri hazzı gibi büyük haz duyarlar. Esas özellikleri kitabı kimseye göstermez ve kıskanırlar. Yalnızken, etrafta, hattâ evde kimsenin olmadığı vakitlerde kitaplarını severler, dokunurlar. Bunlara göre, kitapta büyük hazine vardır. Böyle fehmederler. Fakat kitaptan faydalı bir ilim ve düşünce çıkaracak kadar derin ve seviyeli değillerdir.

Kitapseverler: Bu tipler, kitaplara muhtevastaki önem ve değeri kadar alâka duyar ve okurlar. Kitabı toplamakla kalmaz, faydalanmak ve konuda uzmanlaşmak için sürekli kitap okur ve not çıkarırlar. İlgilendikleri sahadaki bütün kitapları toplamaktan geri kalmazlar. Bunlar, iyi kağıda özenle basılmış kitapları okumaktan haz duyarlar. Bir kitapseverin özelliği, kitabın kaliteli metin baskısı, güzel resimleme ve teknik taraflarına da önem veren biridir. Kitapla alışverişleri belli bir dozdadır. Kitap dostları aşırı olmayan, mutedil, ama seviyeli tiplerdir.

Kitap Kurtları: Bu tipler, kitapseverlerin daha ileri müptelâlarını oluştururlar. Y. Ayaşlı’ya göre kitap okuma ihtiyacının yanında kitap almak, kendi özel kütüphanesini kurmak isteği ağır basar. Yeni kitaplar kadar eski kitapları da iyi tanırlar. Bir sahaf dükkanında iyi kitabı kokusundan anlar, bir yığın kitabın arasından çeker çıkartırlar. Kitap kurdu gittiği her yerde, şehirde önce kitapçı dükkânlarını sorar. Kütüphanelerde, depolarda, terekelerde hep

hayâlindeki kitapları arar. Kitap kurdu, gözüyle kitaplık raflarını tararken, en kenarda bir kitabı kendinden emin bir şekilde seçip bulur ki, işin ehline “işte tam bir kitap üstadı” dedirtir. Bir kitabın izinde olmak, bir kitabı bir ömür boyu aramak ve sonra bir gün hiç beklenmedik bir anda buluvermek! Bu duyguyu her kitap kurdu tatmıştır. Bir kitabı bulmak her şeyin bitmesi anlamına gelmez; yeni arayışlar başlar. Eline aldığı her kitabın sayfalarını ümitle, heyecan ve merakla çevirir. Dinmeyen, bitmeyen bir heyecandır bu.

Kitap Avcıları: Kitap kurdunun bir ileri derecesidir. Her yerde, her zaman, durmak ve usanmak bilmez kitap arayıcılarına denir. Bu tipler, kitaptan ilim ve irfan öğrenme sınırlarını aşarak sırf aradıkları kitaba sahip olmak için yurt dışına çıkacak derecede ihtiraslıdırlar. Tabî ki kitapla alâkalı seviyedir. Kitaptan faydalanmayı bilir ve anlarlar. Y. Ayaşlı’dan anladıklarım göre, kitap kurdu, kitap mecnunu ve kitap avcısının derece derece artan kitap edinme tutkusunda ayırıcı, kalın ve kesin bir çizgi yoktur. İyi bir kitap okuyucusunun kendini şöyle bir yokladığında, kitapseverlikten kitap mecnunluğuna, oradan kitap avcılığına kadar gidip geldiğini ve hepsinden izler taşıdığını görürüz.

Kitap Gardiyanları: Bu tipler, sadece sahaflarda eski kitap takip ederek çeşitli manevra ve hamlelerden sonra mutlaka almaya çalışan kitap avcılarının okumayan, yazmayan, hattâ ilmî seviyeleri olmayan enteresan kitap meraklılarıdır. Seyfettin Sağlam’ın Türk Yurdu dergisindeki (Sayı:144, 1999) uzun ve zengin yazısından anladıklarımın hülâsası şöyle: Kitap gardiyanları çok tuhaf bir kitap meraklılarıdır. Aldıkları kitabı solmaz bir beze sararlar. Bir başkasına elleri titreye titreye gösterirler. Elde ettikleri kitaptan ancak birkaç paragraf okuyacaklardır. Bunların hangi sahafa ne zaman uğrayacağı dakikası dakikasına bilinir. Tecrübeli sahaflar bu tiplerin geleceği saatleri iyi bilir, ona göre hareket ederler. Gâyeleri kitabı muhafaza etmek ve en büyük zevkleri yeni çıkan bir kitabın kaynakçasına bakarak kendilerinde olan bir kitabın kaynağa yer almadığını göstererek tatmin olmaktır. Kitap müzayedelerinde kendilerinde olan kitapların çok yüksek fiyatlarla satıldığını gördüklerinde yüreklerine su serpilir. Sohbetlerde sık sık kendi kütüphanelerine fiyat biçerler. Kütüphanelerden faydalanmazlar. Sorulduğunda, ilgilendikleri bir konu vardır. Malzeme tamamlandığında bir gün oturup yazacaklarını söylerler. İlginç huyları kitap almak ve muhafaza etmektir. Müzayededen yüksek fiyatla kitap almışlarsa karar kara düşünürler. Satın aldıkları kitapla kitapçı dükkânında karşılaşmamaya gayret ederler. Müzayededen aldıkları kitap, kitapçı dükkânında çok ucuz bir fiyatla kendilerine baktığında dünya başlarına yıkılır. Bu tipler, hanımlarından çok korkarlar. Hanımları, onların kitapçı dükkânlarına gitmelerini yasaklamışlardır. Çok zaman bu işi gizli yaparlar; yahut eve getirdikleri kitapların “çok önemli bir yazar dostuna ait olduğunu ve uzun süreliğine ödünç aldığını” söyleyerek hanımlarını güya ikna etmiş olurlar. Sahafta gitmeye niyet ettikleri sabah hanımlarına belli etmeden sefere çıkar gibi hazırlanırlar. Çarşıda bir şey yemezler. Evde iyi kahvaltı etmişlerdir. Sularını sahaflardaki çeşmeden içerler. Bu tiplerin çoğunluğu sigara da içmez. Üç-beş paket sigara bedeline, hayâl ettikleri bir kitabı almayı düşünüp teselli olurlar.

Kitap Bilimciler: Bu isimlendirmeyi nâçiz tecrübemle yapmaktayım. Bu tipler aslında kitap tiryakileri arasına giremez. Ancak mevzu kitap ve insan olunca, yaşanan her tür kitap ve insan teatisini de bilmek durumundayız. Kitap bilimciler, Semavî kitaplar ve hususi olarak Kur’an-ı Kerim karşıtı Batı’nın pozitivist, materyalist felsefe ve bilimine dayalı kitapları esas alan taifedir. Her hâl ve şartta aklın, düşüncenin ve her olgunun kaynağı olarak karşınıza tutarak ısrarla her şeyin bu bilim kitaplarında var olduğunu despotça söylerler. Materyalist bilimin ürünü kitaplar dünyadaki eşya ve olayların, hayatın ve tabiatın sırlarını izah etmeye yeterlidir, diyen kitap bilimciler, sayıları az da olsa, Batıcı-seküler rejiminin bürokrasisinin yandaşları bazı gazeteci, üniversite idarecisi, akademisyen ve yazarlar gibi rejim seçkinlerinden oluşmaktadır. Onlara

göre bilginin kaynağı ve tek doğru “müsbet bilim” kitaplardır. Olur olmaz her yerde, medyada, okullarda, resmî toplantı ve konferanslarda, özellikle resmî anlayışın mesnedi olarak bahis konusu kitapları gözünüze sokarak kaynak gösterirler kitap bilimciler. Mahiyeti bakımından bu güruh asla kitapsever câmiyasından değildir. Kitapla ünsiyetleri yoktur. Kitabı ideolojik ve siyasî bir baskı aracı olarak kullanırlar.

Kitap Düşmanları: Kitaptan tiksindir, nefret eder ve elini sürmezler. Ecdadımız bu vandal ve bedevî meşreblere “kitap yağıları” derlermiş. Bu tipleri kitap dostlarının arasına almaktan maksadım, kitaba yaban davranışlarıyla kitap tiryakilerinin kitaba bağlılıklarını diri tuttukları içindir. Bu kitap yağılarının muhalefetlerini, antipatilerini yeri geldikçe anlatarak, kitapsever camiasının, dâvalarını daha iyi sahipleneceklerine inanıyorum. Kitap düşmanları, bu tavırlarından mazoşist ve kıskançlığın en üst derecesinde bir haz duyarlar. Günümüzde her üç haneden birinde bu taifeden mevcuttur. Tarihteki toplu kitap düşmanlarından bahsetmek bu yazının sadedini aşar. İslâm seyyahı İbn Battuta’nın “Seyahatnâmesi”nden tek cümle bu taifenin menşeiini ifade etmeye yeter: Moğollar 13. asırda Bağdat’ta 24.000 âlimi öldürdüler. Kütüphanelerdeki yüz binlerce kitabı Dicle nehrine attılar ki, nehrin önünde bir baraj oluşmuştu. Nehrin taşmasından korkup kalan kitapları cayır cayır yaktılar.”

Kitap Yakanlar: Kitap ve kitap dostlarının baş düşmanlarını anlatmak, (cellatlarını demek daha münasiptir) Batı’nın ve Doğu’nun uzun tarihlerine inilmesini lüzumlu kılan bir mevzudur. Avrupa’nın ortaçağında Katolik Kilisesinin cevaz vermediği keşifleri, Katolikliğin ilahiyat temellerini tenkid eden ilmî mevzuları yazanların, kitaplarıyla birlikte, sindirilmiş kalabalıkların gözleri önünde yakıldıkları herkesin mâlûmudur. Avrupa’da en çok kitap yakma hadiseleri Engizisyon döneminde gerçekleşmiştir. İspanya’da hem Endülüs’ten kalan Arapça kitaplar, hem de zorla Hristiyanlaştırılan güney Amerika’nın yerli kültürlerini ve Maya medeniyetini anlatan kitaplar Engizisyon döneminde yakılmıştır. Daha eskiye gidildiğinde İskenderiye kütüphanesinin Romalılar tarafından yer ile yeksan edildiği malûmdur. 1204’de İstanbul’a saldıran Latin Haçlıları el yazması kitapları ateşe vermişlerdir. Nazi dönemi Almanya’sında dünyaya mal olmuş yüzlerce ilim adamlarının kitapları törenle yakılmıştır. Şili’de Pinochet diktatörlüğü muhalif aydınlarla ait binlerce kitabı ateşe vermiştir. Doğu’da bu kötü cürmün faili olarak Cengiz Han’ın Ordularının Bağdat Kütüphanesini yakmasını gösterebiliriz. Moğollardan yedi asır sonra Bağdat’ta bu defa da ABD’nin Irak’ı işgal etmesiyle 500 bin ciltlik koleksiyona ve dört binin üstünde el yazmasına sahip Millî Kütüphane önce yağmalandı, sonra da yakıldı. Çin’de Komünist Mao döneminde kültür devrimine aykırı görülen başta Konfüçyüs’ün olmak üzere eski Çin kültürüne ait on binlerce kitap yakılmıştır. İslam dünyasında bu şenî cürmün işlenişi çok azdır. Abbasi devletinde Halife Mustensid 1150’de Ehl-i Sünnet akidesine aykırı olduğu kabul edilen İsmaili mezhebinin fikirlerini anlatan İhvan-us Safa Risalelerini ve İbni Sina’nın eserlerini yaktırmıştır. Osmanlı ve öncesi Türk dünyasında kitap yakılma hadisesi yoktur. Fakat Cumhuriyet döneminde resmî tarihe aykırı diye millî mücadele dönemi paşalarından Kazım Karabekir’in hâtıratına matbaada el konarak tuğla harmanlarında yakıldığı bilinmektedir. Ayrıca Cumhuriyetin ilk yıllarında Topkapı Sarayı’ndaki bir yığın tarihi değeri olan yazma eser aynı binanın kalorifer kazanında yakıldığı da malumdur (Abdullah Muradoğlu, Yeni Şafak Kitap Eki, Haziran 2006)

Bu güruhun bir kısmı aslında medeniyetten ve kökleşmiş geleneği olan toplumdan korktukları için kitaba düşmandır. Diğerleri ise, Orta çağda Batı’da dogmatik kilise anlayışının yaptığı gibi farklı olanı yazana kabul etmemekten kaynaklanan düşmanlıktır. Ayrıca modern zamanların ideolojik devlet ve hükümet anlayışlarında kendi fikrinden olmayan kitapları toplatıp kalorifer kazanlarında yaktıran bağnazlar vardır. İdeolojik hâkimiyetlerini korumak için yeni

düşüncelere veya milletin temayül ettiği anlayışları dile getiren kitaplara tahammül edemeyenler vardır. Âmâ üstadım Cemil Meriç'in ifadesiyle, bunlar kitap ve düşünceden kuduz köpekten kaçarcasına kitaptan korkan bürokratik oligarşiyle ve siyasî idarecilerdir.

Kitap Yırtanlar: Kitap âleminde kitaplarla menfî irtibatı olan bir başka tiplerde kitap yırtanlardır. Kitabı hem sevmezler, hem de anlamazlar. Lâkin zevahiri kurtarmak için mecburî olarak kitaptan gelecek faydayı sırf o andaki çıkarları için düşünürler. S. Sağlam'a göre, "Kitaba düşman kapısından ekmek istiyormuş gibi yaklaşırlar. Kitaptan alacaklarını aldıktan sonra içine pislemedikleri kalır." Lüzumlu sayfaları hissettirmeden yırtarak alır ve yaralanmış kitabı rafa bırakıverirler. Kitap gibi mübârek eli ve canı olmayan bir mahlûka yakışmayan bir münasebet içerisinde olan bu çok sığ ve basitin de basiti tipler ortaokul, lise ve üniversite talebeleri arasından çıktığı gibi, işleri icabı kütüphanelerden ve resmî kurumların kitaplıklarından istatistikî veri toplayan memurlardan da çıkmaktadır.

Kitapçılar: Batıcı entelektüel dilde bu tiplere "bibliyoikleptomani" (kitap çalma hastalığı olan kimse) denilmektedir. Kitapla alâkalı ve seviyeleri düşük olan bu tipler ruhî sapma içinde bulunan bir çeşit hasta sayılmaktadır. Kitabı çalarak biriktirmekten hoşlanırlar. Çaldıkları her kitap, bunlar için bir nevi tatmin vasıtasıdır. Çaldıkları kitabı okuyup, yorum çıkarmak ve kaynak olarak kullanmak gibi bir dertleri yoktur. İlmî ve edebî birikimleri olmadığı gibi kişilikleri de yoktur zaten. Kitapla ünsiyetleri ilk gençlik çağında amatörce başlayıp orada noktalanmıştır. Özlerinde kitapsever bir meşrebleri yoktur. Bu özü sağlıklı sürdüremeyince, şuur altlarında yine de saklı olan kitap tutkularını ruhî bir sapma içerisinde çalarak devam ettirmektedirler. Çaldıkları kitapları evlerindeki vitrinin raflarına dizip bakmayı severler. Tuhaf karşılanacak ama, bu tipler fakirlerden değil, aksine düzenli geliri olan kişiler arasından çıkmaktadır.

Kitap Alıp Vermeyenler: Bu tipler iki gruba ayrılır. İlk grubun tipleri, ilmî ve edebî seviyeleri yüksek, hattâ son derece vakar ve itibar sahibi kişilerdir. Dahası, yazan ve derin okuyan insanlardır. Fakat, bir huyları vardır ki, kitap dostlarından aldıkları kitapları aylar, hattâ yıllar geçer de vermezler. Sebebi şudur: Kitapla iştigalleri ilmî araştırmacı seviyesinde olduğu için unutkan ve dağınıktırlar. Zaten bu tiplere ödünç kitap verenler asla istemez ve gücenmezler. Çünkü kitapların bunlarda olması evlâdır. İkinci grup ise, kitapla irtibatları uzmanlık seviyesinde olmayıp sıradan okuyucu tiplerdir. Maymun iştahlıdır. Dostlarında veya herhangi birinin elinde gördükleri bir kitabı okumak istediklerini söyleyerek alırlar ve bir daha iade etmeyi akıllarına getirmezler. Aldıkları her kitabı hiç bitirmedikleri gibi, çok zaman yirmi-otuz sayfa okuyup, düzenli kitaplıkları da olmadığı için bir köşede bekletirler. Kitap alıp vermeyenlerin bir başka tipleri vardır ki, bunlar karakter olarak ilk iki gruptan farklıdır. Bunlar biraz hin ve maksatlıdır. Sürekli ve plânlı olarak, tanıdık tanımadık herhangi bir kitap dostunda gördükleri bir kitabı ödünç ister bir daha asla vermezler. Bu şekilde topladıkları kitaplarla kendi çaplarında kitaplık meydana getirirler ve bundan normal olmayan tuhaf bir haz duyarlar. Okumak, yazmak ve kaynak olarak kullanmak gibi hedefleri yoktur ve seviyeleri çok düşüktür. Bu tipin en çarpıcı bir misâli: Türkiye'nin tek partili yıllarında Babîâli basın patronlarından Hakkı Tarık Us, hiç okumayan, yazmayan ve birikimi olmayan biridir. Bir gün, dönemin ünlü yazarı Peyami Safa'yı evine davet eder. Peyami Safa, salonda çok ciddî bir kütüphane ile karşılaşınca sorar: "Sizin bu kadar okuduğunuzu ve kitaba düşkün olduğunuzu bilmiyordum. Bu kadar kitabı nasıl temin ettiniz?" Us: "Ben hiç kitap okumam ve de satın almam. Bu gördüğünüz kütüphaneyi yıllardır başkalarından alıp da vermediğim kitaplardan meydana getirdim."

Kitaplar varolduğu sürece, kitap sevdalıları da her zaman enteresan, tuhaf ve çarpıcı kitap mâceralarıyla var olacaklardır. Kapitalist tüketim çağında bunların sayıları azalmaktadır. Buna hakikaten üzülmek ve kaygılanmak lâzım. Kitabı sevmenin, kitabı cazip hâle getirmenin hasbî

Kitap Tiryakileri Nasıl İnsanlardır?

Ahmet Türkan tarafından yazıldı
Pazartesi, 29 Nisan 2024 08:58 -

temsilcileridir bu tipler. Kitaplara giden yolun yalın kılıç fedaileri ve hâmleridir.

Kitaptan elde edilecek faydanın ahrete göçene kadar lüzumlu olduğu bu dünyanın bir gerçeğiye şayet, kitap tiryakilerini sevelim ve koruyalım

AHMET DOĞAN
20 Ocak 2010